

Neoficialus vertimas

EUROPOS TARYBA

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ KOMISIJA

ANTROJI KOLEGIJA

NUTARIMAS DĖL

Liucijos BAŠKAUSKAITĖS
pareiškimo Nr. 41090/98
prieš Lietuvą

PRIIMTINUMO

Europos Žmogaus Teisių Komisija (Antroji kolegija), 1998 m. spalio 21 dieną posėdžiaudama uždareame posėdyje, dalyvaujant šiems nariams:

pirmininkui J.-C. GEUS,
M. A. NOWICKI,
G. JÖRUNDSSON,
A. S. GÖZÜBÜYÜK,
J. – C. SOYER,
H. DANELIUS,
G. H. THUNE,
F. MARTINEZ,
I. CABRAL BARRETO,
D. ŠVÁBY,
P. LORENZEN,
E. BIELIŪNUI,
E. A. ALKEMA,
A. ARABADJIEV,

Kolegijos sekretorei M. –T. SCHOEPFER,

atsižvelgdama į Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 25 straipsnį;

atsižvelgdama į Liucijos BAŠKAUSKAITĖS pareiškimą prieš Lietuvą, pateiktą 1998 m. kovo 8 dieną ir įregistruotą 1998 m. gegužės 4 dieną kaip byla Nr. 41090/98;

atsižvelgdama į pagal Komisijos procedūros reglamento 47 straipsnį pateiktą raportą,

po svarstymo

nusprendė:

FAKTAI

Pareiškėja gimė 1942 m. Marijampolėje, Lietuvoje. Šiuo metu ji gyvena Santa Monikoje, JAV. Ji turi Lietuvos Respublikos ir JAV pilietybę. Komisijoje pareiškėjai atstovauja U. Haiberger'is, Kauno Vytauto Didžiojo universiteto teisės profesorius.

Bylos faktai, kaip juos pateikia pareiškėja

1997 m. spalio 2 dieną pareiškėja kreipėsi į Lietuvos vyriausiąją rinkimų komisiją (toliau tekste – VRK) dėl jos kandidatūros įregistravimo dalyvauti būsimuose Prezidento rinkimuose. Tą pačią dieną ji sumokėjo VRK 4 205 Lt (~6000 Prancūzijos frankų) užstatą.

1997 m. spalio 5 dieną VRK nustatė, kad pareiškėją saistė ištikimybės užsienio valstybei (JAV) priesaika, kad ji po to neatsisakė priesaikos ir neketino to padaryti. Todėl VRK nutarė, kad pareiškėja negali būti išrinkta į Respublikos Prezidento postą pagal Lietuvos Konstitucijos 56 ir 78 straipsnius. Taigi iš jos buvo atimta galimybė iškelti savo kandidatūrą Prezidento rinkimuose.

Pareiškėjai padavus skundą, 1997 m. spalio 8 dieną Vilniaus apygardos teismas paliko galioti 1997 m. spalio 5 dienos VRK sprendimą. Teismas nutarė, kad pagal Lietuvos Konstitucijos 12 straipsnį pareiškėja turi teisę turėti dvigubą pilietybę, bet kad ši nuostata nereiškė, jog dvigubą pilietybę turintiems asmenims, siekiantiems būti kandidatais į Respublikos Prezidentus, negali būti taikomi jokie kiti apribojimai. Teismas atmetė skundą, nustatęs, kad, nesutikdama atsisakyti savo priesaikos JAV, pareiškėja neatitiko šiuo požiūriu reikšmingo Lietuvos Konstitucijos 56 straipsnio reikalavimo. Teismas padarė išvadą, kad VRK tinkamai nusprendė neleisti jai dalyvauti Prezidento rinkimuose.

1997 m. spalio 9 dieną pareiškė pateikė prašymą VRK grąžinti jos užstatą. Tą pačią dieną VRK atmetė jos prašymą ir pervadė pinigus į valstybės išdą. Pareiškėja neapskundė teismui šio sprendimo.

SKUNDAI

1. Remdamasi Konvencijos pirmojo protokolo 3 straipsniu pareiškėja skundžiasi, kad iš jos buvo atimta galimybė iškelti savo kandidatūrą Lietuvos Respublikos Prezidento, turinčio įstatymų leidimo funkciją ta prasme, kad jis pasirašo ir skelbia įstatymus, ir taip pat turinčio įstatymų iniciatyvos teisę bei teisę atsisakyti pasirašyti įstatymą ir grąžinti jį Seimui iš naujo svarstyti, rinkimuose. Pareiškėja tvirtina, kad Vilniaus apygardos teismas 1997 m. spalio 8 dienos sprendime padarė klaidingą ir neteisingą išvadą, nes jis patvirtino tariamai nepagrįstą reikalavimą atsisakyti priesaikos JAV, kad būtų leista siekti Lietuvos Prezidento posto.

2. Remdamasi Konvencijos 8 straipsniu pareiškėja tvirtina, kad negalėjimo iškelti savo kandidatūrą Prezidento rinkimuose faktas turi įtakos asmens santykiams su kitais žmonėmis bei asmens profesinei veiklai. Todėl Lietuvos valdžios institucijų sprendimai, atimantys iš jos galimybę iškelti savo kandidatūrą Prezidento rinkimuose, neva buvo įsikišimas į jos asmeninį gyvenimą, nepateisinamas pagal minėtos Konvencijos nuostatos antrą dalį.

3. Remdamasi Konvencijos 10 straipsniu pareiškėja skundžiasi, kad negalėdama dalyvauti Prezidento rinkimuose ji negalėjo pareikšti visuomenei savo politinių įsitikinimų. Ji tvirtina, kad kandidatai į Prezidento postą, atsižvelgiant į žiniasklaidos skiriamą dėmesį rinkimams, gali efektyviau išdėstyti visuomenei savo pažiūras. Ji taip pat tvirtina, kad “ji negalėjo balsuoti už save”, siekdama išsakyti savo nuomonę, kad ji yra tinkamiausia kandidatė į šį postą. Pareiškėja

tvirtina, kad taip iš jos buvo atimta teisė į saviraiškos laisvę, pažeidžiant minėtą Konvencijos nuostatą.

4. Remdamasi Konvencijos 14 straipsniu, imant kartu su Konvencijos pirmojo protokolo 3 straipsniu ir Konvencijos 8 bei 10 straipsniais, pareiškėja skundžiasi, kad Lietuvos valdžios institucijos ją diskriminavo dėl jos nesutikimo atsisakyti ištikimybės JAV priesaikos. Ji teigė, kad kitiems dviem asmenims, turintiems dvigubą Lietuvos ir JAV pilietybę, buvo leista siekti Prezidento posto (ir vienas iš jų galiausiai buvo išrinktas į šį postą) tik todėl, kad jie atsisakė priesaikos, kai tuo tarpu pareiškėja nesutiko to padaryti.

5. Remdamasi Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsniu pareiškėja skundžiasi dėl VRK atsisakymo grąžinti jai užstatą. Ji tvirtina, kad VRK veiksmai neturėjo pagrindo valstybės vidaus teisėje. Pareiškėja pripažįsta, kad ji galėjo apskusti VRK 1997 m. spalio 9 dienos sprendimą Vilniaus apygardos teismui. Tačiau ji teigia, kad ji laikė minėtą teisinės gynybos priemonę neefektyvia, nes atsižvelgiant į dieną prieš tai priimtą to paties teismo sprendimą, neleidžiantį jai dalyvauti Prezidento rinkimuose, skundas dėl užstato nebūtų turėjęs jokių perspektyvų. Todėl pareiškėja nusprendė neapskusti VRK 1997 m. spalio 9 dienos sprendimo.

TEISĖ

1. Remdamasi Konvencijos pirmojo protokolo 3 straipsniu pareiškėja skundžiasi, kad iš jos buvo atimta galimybė iškelti savo kandidatūrą Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimuose.

Konvencijos pirmojo protokolo 3 straipsnis skelbia:

“Aukštosios Susitariančiosios Šalys įsipareigoja pagrįstais terminais organizuoti laisvus rinkimus, kai yra slaptai balsuojama, kad sudarytų tokias sąlygas, kurios garantuotų žmonių nuomonės raiškos laisvę renkant įstatymų leidybos institucijas.”

Tačiau Komisija primena, kad ši Konvencijos nuostata taikoma “renkant įstatymų leidybos institucijas”, bet nėra taikoma valstybės vadovo rinkimams (žr. *Habsburg-Lothringen v. Austria* (dec.), no. 15344/89, 1989-12-14, *Decisions and Reports* 64, p. 211). Nėra požymių, kad Lietuvos Prezidento įgaliojimai galėtų būti aiškinami kaip “įstatymų leidybos institucijos” Konvencijos pirmojo protokolo 3 straipsnio prasme.

Todėl ši pareiškimo dalis yra *ratione materiae* nesuderinama su Konvencijos nuostatomis jos 27 straipsnio 2 dalies prasme.

2. Remdamasi Konvencijos 8 straipsniu pareiškėja tvirtina, kad Lietuvos valdžios institucijų sprendimai, atimantys iš jos galimybę iškelti savo kandidatūrą Prezidento rinkimuose turėjo įtaką jos santykiams su kitais žmonėmis bei jos profesinei veiklai, taip sudarydami nepateisinamą įsikišimą į jos asmeninį gyvenimą.

Konvencijos 8 straipsnis, kiek tai šiuo požiūriu reikšminga, numato:

“1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas ...

2. Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, visuomenės apsaugos ar šalies ekonominės gerovės interesams siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat būtina žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.”

Komisija atkreipia dėmesį į pareiškėjos argumentą, kad neleidimas jai dalyvauti Prezidento rinkimuose turėjo įtakos jos profesinei veiklai ir santykiams su kitais žmonėmis. Tačiau vertindama šios bylos faktus Komisija negali rasti, kokie konkretūs apribojimai buvo taikyti pareiškėjai arba kokius trukdymus ji patyrė šiuo požiūriu, arba kokių kitų įsipareigojimų neįvykdė Lietuvos valdžios institucijos, atimdamos iš jos galimybę siekti rinkimuose Prezidento posto, kas būtų galėję pažeisti pareiškėjos teisę į privatumą.

Todėl Konvencijos 8 straipsnio prasme pareiškėjos teisė į privatumą nebuvo apribota. Taigi ši pareiškimo dalis yra aiškiai nepagrįsta Konvencijos 27 straipsnio 2 dalies prasme.

3. Remdamasi Konvencijos 10 straipsniu pareiškėja skundžiasi, kad iš jos buvo atimta teisė į saviraiškos laisvę.

Konvencijos 10 straipsnis, kiek tai šiuo požiūriu reikšminga, numato:

“1. Kiekvienas turi teisę į saviraiškos laisvę. Ši teisė apima laisvę turėti savo nuomonę, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios institucijų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų ...

2. Naudojimasis šiomis laisvėmis, kadangi tai yra susiję ir su pareigomis bei atsakomybe, gali būti priklausomas nuo tam tikrų formalumų, sąlygų, apribojimų ar sankcijų, kurias nustato įstatymas ir kurios demokratinėje visuomenėje yra būtinos dėl valstybės saugumo, teritorinio vientisumo ar visuomenės apsaugos, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, apsaugoti žmonių sveikatą ar moralę, taip pat kitų asmenų garbę ar teises, užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, apsaugoti žmonių ar moralę, taip pat kitų asmenų garbę ar teises, užkirsti kelią įslaptintos informacijos atskleidimui arba užtikrinti teisminės valdžios autoritetą ir bešališkumą.”

Komisija atkreipia dėmesį į pareiškėjos argumentą, kad iš jos buvo atimta teisė į saviraiškos laisvę, kadangi dėl draudimo dalyvauti Prezidento rinkimuose ji negalėjo pasinaudoti įvairiomis priemonėmis savo nuomonei viešai pareikšti lygiomis teisėmis su kandidatais į Prezidentus. Tačiau Komisija primena, kad Konvencijos 10 straipsnio nuostata neapima bendros ir neribotos privataus asmens ar organizacijos teisės pasinaudoti radijo ar televizijos eterio laiku nuomonei pareikšti (žr. *Haider v. Austria* (dec.), no. 25060/94, 1995-10-18, *Decisions and Reports* 83, p. 66).

Dėl skundo, kad ji “negalėjo balsuoti už save” ir tokiu būdu iš jos taip pat buvo atimta teisė, kurią garantuoja Konvencijos 10 straipsnis, Komisija primena, kad 10 straipsnis negarantuoja teisės balsuoti, kaip tokios (dec., no. 6573/74, 1974-12-19, *Decisions and Reports* 1, p. 87). O pareiškėja neteigia, kad jos idėjoms išreikšti ar informacijai pateikti nebuvo kitų, jai prieinamų priemonių.

Iš to seka, kad ši pareiškimo dalis yra aiškiai nepagrįsta Konvencijos 27 straipsnio 2 dalies prasme.

4. Remdamasi Konvencijos 14 straipsniu, imant kartu su Konvencijos pirmojo protokolo 3 straipsniu ir Konvencijos 8 bei 10 straipsniais, pareiškėja skundžiasi, kad Lietuvos valdžios institucijos ją diskriminavo dėl jos nesutikimo atsisakyti ištikimybės JAV priesaikos.

Konvencijos 14 straipsnis skelbia:

“Naudojimasis šioje Konvencijoje pripažintomis teisėmis ir laisvėmis yra užtikrinamas be jokios diskriminacijos dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitais pagrindais.”

Komisija primena, kad 14 straipsnis papildo kitas materialines Konvencijos ir jos protokolų nuostatas. Jis neegzistuoja savarankiškai, kadangi yra veiksmingas tik kartu su šiomis nuostatomis užtikrintomis teisėmis ir laisvėmis. 14 straipsnis gali būti taikomas, tik jei bylos faktai patenka į vienos ar daugiau tokių nuostatų veikimo sferą (žr. *Inze v. Austria*, no. 8695/79, 1987-10-28, Series A no. 126, p. 17, § 36).

Atsižvelgdama į pareiškėjos pateiktą nuomonę ir į visą turimą medžiagą, Komisija nustato, kad pareiškėja neparodė, kad ji turėjo kokią nors teisę Konvencijos pirmojo protokolo 3 straipsnio prasme ar kad buvo ribojamas jos privatumas Konvencijos 8 straipsnio prasme, ar ribojama jos teisė į saviraiškos laisvę pagal Konvencijos 10 straipsnį. Todėl pagal Konvencijos 14 straipsnį ji negalėjo būti diskriminuojama.

Iš to seka, kad ši pareiškimo dalis yra aiškiai nepagrįsta Konvencijos 27 straipsnio 2 dalies prasme.

5. Remdamasi Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsniu pareiškėja skundžiasi dėl VRK atsisakymo grąžinti jai užstatą.

Konvencijos pirmojo protokolo 1 straipsnis numato:

“Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę netrukdomas naudotis savo nuosavybe. Iš nieko negali būti atimta jo nuosavybė, išskyrus tuos atvejus, kai tai yra būtina visuomenės interesams ir tik įstatymo nustatytais sąlygomis bei vadovaujantis bendraisiais tarptautinės teisės principais.

Tačiau ankstesnės nuostatos jokia būdu neriboja valstybės teisės taikyti tokius įstatymus, kokius, jos manymu, jai reikalingi, kad ji galėtų kontroliuoti nuosavybės naudojimą atsižvelgdama į bendrąjį interesą arba kad garantuotų mokesčių, kitų rinkliavų ar baudų mokėjimą.”

Komisija yra tos nuomonės, kad ji neprivalo nuspręsti, ar pareiškėjos nurodomi faktai atskleidžia kokį nors tikėtiną šio straipsnio pažeidimą, kadangi pagal Konvencijos 26 straipsnį ji “gali nagrinėti bylą tik po to, kai pagal visuotinai pripažintus tarptautinės teisės principus buvo panaudotos visos valstybės vidaus teisinės gynybos priemonės”, tuo tarpu pareiškėja neapskundė teismui 1997 m. spalio 9 dienos VRK sprendimo, kuriuo buvo atsisakyta grąžinti sumą, jos [pareiškėjos] sumokėtą kaip užstatą.

Komisija pripažįsta pareiškėjos argumentą, kad ji buvo nuliūdusi dėl vos prieš dieną Vilniaus apygardos teismo priimto sprendimo, kuriuo jai buvo neleista dalyvauti Prezidento rinkimuose. Tačiau ji [Komisija] negali sutikti, kad tokia situacija neleistų jai efektyviai skųstis teismui dėl kito klausimo – Vyriausiosios rinkimų komisijos neva atlikto jos [pareiškėjos] nuosavybės atėmimo, ypač atsižvelgiant į tai, kad pastarosios atsisakymas grąžinti užstatą buvo niekinis, nes neva neturėjo teisinio pagrindo pagal Lietuvos teisę.

Iš to seka šios pareiškimo dalies atžvilgiu, kad pareiškėja nesilaikė vidaus teisinės gynybos priemonių išnaudojimo sąlygų, nustatytų Konvencijos 26 straipsnyje, ir todėl šis skundas turi būti atmestas pagal Konvencijos 27 straipsnio 3 dalį.

Dėl šių priežasčių Komisija vienbalsiai

SKELBIA ŠĮ PAREIŠKIMĄ NEPRIIMTINU.

Antrosios kolegijos
sekretorė

Antrosios kolegijos
pirmininkas